

„Április, április, bolondok hónapja! Szerettek én téged...” — *Tóth Árpád* versével „nyit” a Kincskereső áprilisi száma. A derűs, bizakodó verset követi *Fekete István* hangulatos állatlétképe (*Áprilisi emlék*) — barázdában baktató nyulakról, faluba lopakodó rókákról... A tavasz illata, hangjai áradnak *Tóth Bálint* *Tavaszi eső* és *Borisz Paszternak* *Tisztuló idő* című költeményéből is. *Krúdy Gyula* novellája (*Sárga csizma*) a kuruckort villantja fel — a fejedelem palotájáé vízeinek virtusát mutatja be. A folytatásos regény (*Annus József: Iga-zándi*) újabb részében az „imperialisták által becsmérelt” kolerádobogarak elleni harcról olvashatunk de szóba kerül az ötvenes

A Kincskereső áprilisi száma

évek másik szegényes botránya, a gyapottermesztés, s egy róla készült hazug filmhíradó is. Befejeződik a képregény — a foetusokból (embriókból) felnőtt alteraikat gonosz uraik visszakényszerítik a mi XX. századi világunkat idéző magzatlétebe. Ám — az úrbéliek távozása után — már érlelődik a felkelés...

A szám legnagyobb meglepetése a *Kutyavilág* című összeállítás. Az ember hű társát, segítőjét mutatják be az itt közölt írások, redigényrészletek, versek. Kas-

sák Lajos a kutya szemszögéből látta az ember és eb viszonyát, *Shelia Hocken* saját vakvezető kutyájáról ír a hála és szeretet hangján, a nagy etológus, *Konrad Lorenz*, tudós létére elámul négy lábú barátai hűségén. *Szergej Jeszenyin* és *Baka István* lírai kutya-portréi egészítik ki a miniantológiát. *Gorin Aceleráció* című novellája a megváltozott apa-fiú kapcsolatot ábrázolja megbocsátó humorral. Az EDES ANYA-NYELVÜNK rovat igen fontos művet közöl — *Sütő András* írását a „megfeleltetett nyelvről”. A Kincskereső áprilisi számát *Csala Károly*, *Balogh Péter*, *Szegszárdy Illdikó*, *Berta Róbert* és *Würtl Ádám* illusztrálta. A Kiskaléria *Papp György* grafikáját mutatja be.

Július 1-jétől újra a régi szerkesztőkkel

Lesz régi-új Tisztáj!

Különös, felemás hangulata volt a sajtótájékoztatónak, amit a megyei tanács vb tegnapi ülése, a Tisztáj-jel kapcsolatos döntés után tartottak, a meghívó szerint azért, „mivel a téma a közvéleményt jelentősen foglalkoztatja”. Az ember azt hinné: ma, amikor meg kell történnie, hogy egy három évvel ezelőtti koncepció per áldozatait rehabilitálják — ez végre valóban meg is történik, vagyis tanúi lehetünk „a büntetett előlethez fűződő hátrányok alól való mentesítésnek, a korábbi jogokba való visszahelyezésnek” (értelmező szótár). Nos, jó magyar, vagy jó Csongrád megyei szokások szerint: is-is, félig-meddig.

*

Szabó G. László, a megyei tanács elnökhelyettese a sajtótájékoztatót azt mondta: „A költészet napja alkalmából fontos művelődéspolitikai döntést hozott a vb.” Az önróniát nem nélkülöző bevezető után ismertette a vb határozatát: 1989. június 30-ai határidővel a testület felmenti a Tisztáj jelenlegi főszerkesztőjét, *Kaposi Márton*-valamint *Zsoldos Sándor* és *Belányi Györgyöt*, a szerkesztőket; július 1-jétől meghatározott időre (három év) megbízza a szerkesztő-gi feladatokat ellátásával *Vörös Lászlót* a szerkesztőség elnökeként, *Annus Józsefet* főszerkesztőként, *Olasz Sándort* főszerkesztő-helyettesként. „Ezzel a rehabilitáció etikai része is teljessé vált” — mondta a tanácselnök-helyettes, utalva arra, hogy az ismert MSZMP-testületi határozatokkal a politikai rehabilitáció megtörtént. A „lapgazda” (a megyei művelődésgyi osztály) feladatát kapta a vb-től, hogy a két jelenlegi főállású szerkesztőnek (*Zsoldos, Belányi*) nyújtson segítséget az elhelyezkedésükben. A testület vitáját a higgadság és a tárgyalogosság jellemezte — közölte Szabó G. László, majd így folytatta: „A Tisztáj mártírsága a folyóirat-zámot csinálni június 30-áról július 1-jére virágolt értékei mellett a hi-

báiról, pedig ennek a régi lapnak is megvoltak a hibái. A szenvedélyes vitákban érdemtelenül leértékelődött a jelenlegi Tisztáj; pedig nem vitatható, hogy a mostani szerkesztők fenn-tartották a kontinuitást, tisztességgel és jószándékkal igyekeztek a párt és a kormány reformprogramját szolgálni.” Politikai kérdés-ként jellemezte a tanácselnök-helyettes, hogy „miért a nagy sietség?”, hiszen ’89. október 31-én lejár a jelenlegi szerkesztők szerződése, s így „békésen jöhetnek volna utánuk” az új-régiék. „Az országban végbement politikai események gyorsasága miatt nem lehetett október 31-éig várni; s bár a vb munkájában nincsenek lírai elemek, a határozat július 1-jei hatálya szimbolikus jelentőségű: a ’86 júliusi Tisztáj-számot tiltották be.” Ezután bejelentette: a vb elismerését fejezi ki a Tisztáj jelenlegi szerkesztőségének, kiemelten *Kaposi Márton* főszerkesztőnek az eddig végzett munkáért; bizalmat szavazott a régi szerkesztőség tagjainak, s szeretné, ha nyugodt körülmények közt dolgozhatnának, amihez a lapgazda az anyagi feltételeket és a szerkesztői szabadságot biztosítja, a felelősségteljes munkát elvárja, segíti és ellenőrzi.

*

A Délmagyarország tudósítója egyik kérdésére, hogy tudniillik miért nincsenek jelen a sajtótájékoztatón a rehabilitált szerkesztők, akik a lap új koncepciójáról adhatnának tájékoztatást, azt a választ kapta: az újságírók írásban vehetik kézhez a Tisztáj szerkesztési tervezetét; és mivel „úgy lett volna etikus”, hogy ha rehabilitált szerkesztőket meghívják, akkor a jelenlegieket is meg kell (?), és mivel „olyanok a kedélyállapotok”, hogy újabb viták kezdődtek volna — eltekintettek a meghívásoktól. A másik kérdésre, hogy hogyan képzeltek el a határozathozók: miként lehet folyóirat-zámot csinálni június 30-áról július 1-jére virágolt értékei mellett a hi-

szekesztőknek „elég anyag áll rendelkezésükre”. A Magyar Hírlap tudósítója a régi szerkesztőgárda anyagi kárpótlásának lehetőségéről érdeklődött: megtudtuk, hogy a mostani szerkesztők a szerződésük lejártáig (október 31.) kapják a tiszteletdíjukat; a rehabilitáltak július 1-jétől; anyagi kártérítésük lehetőségéről a tanács jelen levő képviselőinek nem volt fogalmuk. Magyarán: azt tudtuk meg, hogy július 1-jétől október 31-éig két szerkesztői gárdát tart fenn a lapgazda, valamint azt, hogy *Annus József*ek mostantól (legalább három hónapi munkát igényel egy fólvoíratszám elkészítése) júliusig — ingyen dolgoznak.

*

A tegnap délutáni sajtótájékoztató után folkerestem munkahelyén, a Móra Kiadó szegedi szerkesztőségében *Annus Józsefet*, tájékoztattam a vb határozatáról, gratuláltam, és megkérdeztem: hogy van?

— Ha a szerkesztésre időben, és újabb lejárót fontoskodások nélkül kapunk megbízást, a sok-sok megaláztatás után is jobb érzéssel vállaltuk volna, mint most. De most is vállaltuk. Nem hiúság, s nem az elégtétel fényében való sütkézés lehetősége vonzott bennünket; korábbi munkánk eredményének, s a mellettünk kiállt író-társainak, meg a szellemi élet más képviselőinek tartozunk e vállalással. Ezzel a szolgálattal. Mert az, pokoli nehéz, a homályban végzendő, ahogy *Németh László* mondta.

*

Ezt válaszolta *Annus József*, igazolva megint, hogy *Domokos Mátyás*nak milyen igaza volt, amikor „poéta-adminisztrátor” nevezte az irodalmi lapszerkesztőt. Az új művek létrejöttéért, az értékek felszínre kerüléséért vállalt szolgálathoz, a minőségelv tiszteletével szerkesztett régi-új Tisztáj létrehozásához erőt kívánunk a nyártól megint szerkesztőknek. S akármilyen sajtóságon, Csongrád megyei módra történt meg ez a rehabilitáció, bizakodhatunk: Szeged szellemi életének megint kimagasló értéke lesz a Tisztáj. (A júliustól megújuló folyóirat szerkesztési elveiről rövidesen tájékoztatjuk olvasóinkat.) **Sulyok Erzsébet**

Fordította: a komputer

A tudósok évtizedes álma a fordítói képességekkel megadott számítógépekről, úgy tűnik, most valóra válik Japánban. S kifizetődő üzletnek is bizonyul.

A nagy elektronikai cégek — a Fujitsu, a Hitachi és a Toshiba — már évek óta kínálnak fordítói programokat műszaki dokumentumokhoz, ám ezek eladásai elenyésző hányadát jelentik csak. A kifinomult, vizuális programok iránt viszont élénk a kereslet; két-három éven belül várhatóan megtízszereződhet a megrendelések száma. A jelenlegi programok, a szöveg nehezségétől függően, már most 70 százalékos pontossággal fordítanak. A kész anyagot még emberek ellenőrzik, de így is időt és energiát lehet megtakarítani. A számítógépek ideje azonban még nem jött el. Nagyon messzi az a nap, amikor verseket is át tudnak majd ültetni a gépek egyik nyelvről a másikra.

Ruszoly József

Oroszból elégtelen

Nyelvoktatás, nyelvtanulás (1)

A magyar közoktatásban, művelődésben és ismeretterjesztésben még nem mértük föl részletesen és nem tudatosítottuk kellően, miben és mennyire maradtunk el Nyugat-Európától az elmúlt évtizedekben. Ha a nagyközönség nem is, a szakemberek egy része már régóta tudja, hogy egyebek között elmaradtunk a nyelvoktatásban, a nyelvtanulásban. Hogy Nyugaton időközben mire jutottak ezen a téren, azt ma már viszonylag könnyen érzékelhetjük. Kéthárom évtizede még a Skandináviába kijutott és onnan hazatérő honfitársainktól hallhattunk csodálatos történeteket arról, hogy az ottani túlnyomó többsége megérti az angolt, és gondolkodás nélkül angolul válaszol, ha a külföldi megszólítja. Ma már ugyanezt tapasztaljuk például Nyugat-Németországban vagy a szomszédos Ausztriában is. Az angol lassan egész Nyugat-Európában már-már nem is közös idegen, hanem második nyelvű válik. Bizonyos értelemben hasonló szerepet játszik ahhoz, mint amit négy évtizeddel ezelőtt az orosz nyelvnek szántak Kelet-Európában. Erdemes, sőt szükséges elgondolkoznunk azon, hogy a központi politikai akarat mennyire és miért szenvedett ebben a kérdésben (is) kudarcot.

A nyelvtudás hiánya sokmillió veszteség. Gondoljunk a meg nem értett vagy félrefordított üzleti és egyéb levelekre, melyek nemcsak tárgyalásokat, hanem milliók szállításait is megghiúsítottak már. Az érthetetlen kiejtéssel vagy idegen nyelven sehogyan sem beszélő tárgyalófelekre, akik tolmácsot visznek magukkal külföldi útjaikra. Mások drága pénzért tömegesen fordították magyarra a külföldi szakirodalmat, hogy néhány ember el tudja olvasni. Nem utolsósorban gondoljunk azokra a lehetséges szellemi és anyagi produktumokra, melyek létrejötte eleve meg hiúsul a szükséges nyelvtudás hiján.

Mi az oka ennek az áldatlan állapotnak? A válasz nem fér bele néhány mondatba; az ilyenfajta vizsgálódások csak mostanában vannak kibontakozóban. Vannak persze okok, amelyek minden különösebb vizsgálódás nélkül tudhatók. Ilyen a Nyugattól való hosszasan tartó elzártságunk és a „nyugati nyelvek” egyidejű háttérbe szorítása, sőt — az 50-es évek elején — meg-bélyegzése és gyakorlati betiltása. Holott világos, hogy ez utóbbiak, köztük főként az angol és a német jelenték számunkra az elsősorban tanulni és ismerni szükséges

Sok más oktatási intézményünk között a szegedi TIT-nyelviskola is megújulás előtt áll. Ez adja az alkalmat, hogy nyelvoktatásunk általános helyzetéről és néhány alapvető problémájáról válaszoljunk egy-két gondolatot, többek között azért, hogy lássuk, mi jellemzi azt a helyzetet, amelyből elmozdulva újra kell indulni, mik a feladatok, és melyek a legfontosabb célok.

nyelveket. Ezek ma már a hazai nyelvoktatás és -tanulás döntő hányadát alkotják, nem beszélve a mostanáig mindenütt kötelező oroszról. És ha már az orosz nyelv szóba került, oszlassunk el egy félreértést. Nyelvoktatásunk és nyelvtanulásunk gyöngé minőségéért mostanában egyre többen az orosz nyelvet, illetve annak kötelező voltát teszik felelőssé. Anélkül, hogy itt hosszabb fejtegetésbe kezdenénk, le kell szögezni, hogy ez a vélemény nem helytálló. Először is az orosz nyelv önmagában véve nyilvánvalóan nem lehet semmiért sem felelős. Más kérdés, hogy kötelezővé tétele mérhetetlen károkat okozott, hiszen sem szakmailag, sem egyéb szempontból nem voltunk fölkészülve.

Az orosz nyelvnek kötelező, hanem sokáig gyakorlatilag az egyetlen, majd később még hosszabb ideig a domináns idegen nyelv volt a magyarországi oktatásban. Márpedig — ideje ezt is le-szögeznünk — az orosz, a tanulók döntő többsége nem tudta és nem tudja ma sem rendszeresen használni semmire. Volt sok tanulmányi verseny, néhányan a Szovjetunióba mentek egyetemre vagy dolgozni, a legeslegjobbak végül orosz klasszikusokat olvastak eredetiben stb.; de mindez nem jellemezte az oroszul tanulók talán egy százalékát sem. Ilyen célok eléréséhez nincs is szükség támogatásra. A tömegek általában valamilyen közvetlen és gyakorlati célból érdekeltek a nyelvtanulásban, mint amilyen például a vendégforgalom, a külföldi turizmus, a jövedelmező külföldi munkavállalás és így tovább. Márpedig a Szovjetunióba soha nem irányult tömeges magyar turizmus (főként nem egyéni, amihez a nyelvtudás a legjobban kell), és viszonylag kevesen vannak a turisztikai és egyéb magáncélból hazánkban tartózkodó orosz anyanyelvűek is. Az történt tehát, hogy minden-

ki oroszul tanult, de legtöbbünknek eszébe sem jutott, hogy a megszerzendő osztályzaton kívül ez jó is lehet valamine. Nem is lett: évekig tanultuk veritékezve az orosz ragozást és a helyes kiejtést, anélkül, hogy az osztálytermen kívül ebből bármit kipróbálhattunk volna valamilyen élethelyzetben. (Arról nem is beszélve, hogy a hivatalosan tanított orosz szókincs és általában az egész nyelvezet eleve kevés élethelyzetre lett volna alkalmazható). Ebbe a sivatagba csak a legjobb tanárok tudtak néha szint vinni. Tiszteletet érdemelnek.

Mindebből először csak az orosz nyelv iránti közöny jött létre. Ez azonban később általánosult. Kialakult és meglehetősen általánossá vált egy olyan szemlélet, amelyből kimaradt a nyelvtanulás hasznosságának a tudata és ily módon a nyelvtanulás iránti komoly igény. Emlékeztess például, hogy sokan milyen értetlenséggel fogadták a hatvanas és hetvenes években az úgynevezett második idegen nyelv bevezetését. („Örülök, hogy végre oroszból átment a gyerek!”) Részben ennek a levét isszuk ma is.

Pordány László

(Folytatjuk.)

A magyar alkotmányosság művelője

A Magyar Nemzet március 22-i számában Kellé a Parlamentnek korlát? címmel — Alkotmánybíróság és hatalommegosztás felcím alatt — a jelenlegi alkotmányozási folyamat egyik fő intézménye, alaptörvényünk legutóbbi módosítása nyomán már létrehozható, s a pártengedélyek kiadására még új alkotmányunk tető alá hozása előtt, filius ante patrem megalakítani tervezett magyar Alkotmánybíróság ellen állást foglaló cikk jelent meg. A magyar alkotmánytörténetben eddig példátlan intézménynek a „sajtója” oly jó volt eddig, hogy a szerkesztőségnek szinte mentegetőznie kellett azért, mert a szerző, „Szabó József nyugalmazott szegedi egyetemi tanár nem osztja ezt az álláspontot”, ti. azt, hogy az intézményt „általában a jogállam egyik fontos elemeként értékelik a hazai közjogászok”.

Szerzőnk az utóbbi évtizedekben alig szólt meg ither, ám most mint e téma szinte egyetlen hazai szakértője, nem hallgatható. Rá valló egyenességgel inondta ki, hogy semmi néven nevezendő szerv nem kerülhet a törvényhozó testület fölé, ha az igazán népképviselőnek tekinti magát.

Szabó József professzor nyolcvan éves. 1909. április 13-án született Hódmezővásárhelyen. Egyetemi tanulmányait a szegedi jog- és államtudományi karon végezte (1927—1931). Ez idő tájt volt a kar hallgatója Bibó István és Erdei Ferenc is. Az 1933/34-i tanévet a bécsi egyetemen töltötte; utána több helyütt is volt tanulmányút.

Az 1945-ben Szegeden újjászervezett karra 1947. február 18-án nyert kinevezést; jogbölcseletet (1947—1949) és magyar alkotmányjogot (1947—1950) adott elő, közben dékán (1948/49), majd prodékán (1949/50) is volt. Rehabilitációja nyomán visszatért a karra, ahol előbb összehasonlító alkotmányjogot tanított (1956—1958), majd a magyar pénzügyi jogot gondozta (1959—1960). Idejekorán, 1960. május 1-jével nyugdíjaztatta magát, ám az alma mater-től ezután sem szakadt el. Hatalmas közjogi és jogbölcseleti ismereteit a vele kapcsolatban levőkkel azóta is megosztotta, gazdag nyelvismeretét pedig több tanszék javára kamatoztatta. Az időközben fölött nemzedékek elsősorban mindig nyílt szókimondásáért: demokratságáért becsülték és becsülik.

Fő műve: a Demokrácia és közjogi bíráskodás (1946), melynek alapfogolata — amint az hivatkozott Magyar Nemzet-beli írásából is kitűnik — az, hogy a közjogi (alkotmány- és közigazgatási) bíráskodás a hatalmi ágak elkülönült rendjében — angolszász mintára — csakis egységes bíráskodási rendszer keretében oldható meg helyesen, nem pedig különbíráóságok formájában. Úgy gondolom: a történelem és korunk erre is, arra is nyújt jó példákat, ám az ún. normakontroll — a jogszabályoknak, köztük a törvényeknek, alkotmányosság szempontjából való fölülbírálata — nem feltétlenül része ennek. Alkotmánybíróságunk megszervezés előtt áll. Az összetétel és a hatáskör megállapítása nagy körültekintést és tapintatot igényel. Kár lenne ezt elsielni.

Szabó professzor — mint hírlík — nem a legjobb egészségnéknak örvendő. Jobbúlást kívánok neki, magunknak pedig azt, hogy írásait val még sokáig működőjek közre az Európához közelítő magyar alkotmányosság megermentésében.